

”Oikeaan osuminen” hermeneuttisen totuuden laatutakeena

René Gothóni

Tieteestä on monia väärinkäsityksiä. Tavallisin on tieteen yksioikoinen yhdistäminen ja samaistaminen tietoon. Tiede ei kuitenkaan liity tietoon merkityksessä tietokeskus tai karttuva tietopankki, vaan luonteenomaista etenkin humanistisille ja yhteiskuntatieteille on ennen kaikkea annetun tiedon eli selityksiä välittävien sananvalintojen ja käsitteiden kyseenalaistaminen ja uudelleenarvioiminen. Humanistien kiusaus on kahden viimeisen vuosisadan aikana ollut langeta luonnontieteiden metodinormien omaksumiseen kuvitellen näin löytyvän yleispäteviä lakeja ja toistuvia säännönmukaisuuksia myös historiassa.

Klassinen logiikka erottelee toisistaan kahdenlaista tietoa. Toinen koskettaa määrää (*poson*) toinen laatua (*poion*) (Aristoteles 1994, 4b20; 8b25; 10a27). Määrää voidaan mitata. Vastausta saadaan mm. sellaisiin kysymyksiin kuin: Kuinka monta? Kuinka suuri? Kuinka paljon? Kuinka kaukana? Kuinka kauan? Kreikan sana *poson* tarkoittaa siis ”tiettyä määrää” tai ”suuruusluokkaa”. Tämä matemaattinen tieto, joka pysyy samanlaisena ja joka on yksiselitteisesti joko oikea tai väärä kyseisen asian suhteen, on opetettavissa, mihin myös kreikan sana *mathemata* viittaa eli »opetettavissa olevaan», ts. matematiikkaan.

Aristoteleen mukaan on kuitenkin olemassa myös toisentyyppistä tietoa, joka ei perustu teoreettiseen tietoon vaan käytännön »kokemukseen» (*praxis*). Kokemus ei siis tässä yhteydessä viittaa subjektiiviseen elämykselliseen kokemukseen, vaan arkielämässä arkisten kokemusten kautta saatua ymmärrykseen ja etiikkaan. Kreikan sana *poion* viittaa »oikeaan osumiseen», esimerkiksi sellaiseen kun viulisti onnistuu viritämään viulunsa, musiikinkuuntelija kuulee harmonioita, taidetta katseleva näkee kauneuden ja taiteen sanoman, terveydestään huolehtiva kokee olevansa terve, tai niinkin arkiseen asiaan kuin pyörällä ajamiseen, jonka edellytys on tasapainon idean oivaltaminen. Näissä tapauksissa ei riitä, että on tietoa tekniikasta, vaan »oikeaan osumisen» edellytys on laadun oivaltaminen eli »syvä ymmärtäminen» (Schmidt 2000, 376-77).

Voidaan oikeutetusti kysyä: Onko se tarkkuus, jota saavutetaan soveltamalla matematiikkaa käytännön elämää koskevissa tutkimuksissa milloinkaan yhtä täsmällinen kuin esimerkiksi muusikon korva kun hän viritettyään soittimensa tyytyväisenä kuuntelee sen ääntä? Eikö pikemminkin ole niin, että on olemassa tyytintoinen täsmällisyyden muoto, jota ei saavuteta noudattamalla sääntöjä, lakeja tai käyttämällä tutkimusvälineitä ja metodeja, vaan ainoastaan ”osumalla [korvakuulolla] oikeaan” (*Treffen des Richtigen*) (Gadamer 1997, 104).

”Oikeaan osumisen” edellytys on asianmukainen kyky. Tästä syystä muusikko harjoittaa sävelkorvaansa. Hänen ensimmäinen tehtävänä on äänenvälinta eli soittimen viritäminen viireeseen. Vasta sen jälkeen hän voi ryhtyä soittamaan melodioita, jotka nekin vasta oikean kosketuksen kautta saavat soivan, harmoniatarpeita tyydyttävän, äänen.

Vastaavasti humanistin tulee sananvalinnoillaan kehittää kieli- ja kulttuuritajuun, jota neuvoo kieliasuun pyrkivä nk. ”sisäinen sana” (*verbum interius*; Grondin 1994, xiii-xv). Hänen tehtävänä on ensin perusteellisesti ymmärtää tutkimaansa kulttuuria ja sen kieltä. Tämän jälkeen tavoitteena on etsiä asiayhteyteen sopiva ja asiaa parhaiten kommunikoiva sana. Määrää voidaan mitata, opettaa ja oppia. Laadun tunteminen sen sijaan edellyttää arvostelukykä, oivallusta ja ymmärrystä. Usein se on myös perinnöllinen ominaisuus tai taipumus. Ihmisillä on erilaisia lahjakkuuksia. Toisella on syntymästään saakka täsmällisempi sävelkorvaa kuin toisella. *Praxis* hioo lahjakkuutta laadullisuuteen, mutta väistämätön tosiasia kuitenkin on, että laadullisuutta ei voi mitata tai opettaa. Oppiminen riippuu yksinomaan oivaltamisesta (Grondin 1999, 104). Laadun huomaa parhaiten silloin kun sitä ei ole. Akateemisessa maailmassa käytettiin ja käytetään yhä edelleenkin erityisesti Cambridgen ja Oxfordin yliopistoissa sellaista sanaa kuin *excellency*. Vanhemman sukupolven tieteilijät tietävät mitä sillä tarkoitetaan. »Erinomainen» tutkimus on laadussa verratton. Piste. Jopa epämusikaalinen ihminen kuulee laadullisen eron Stradivariuksen ja kyläpelimannin viulun äänessä. Samoin on asianlaita myös tieteessä. Tieteellinen sisältö on tieteellisten akatemioiden ja seurojen sarjoissa selvästi täsmällisempi ja näin ollen laadukkaampi kuin esimerkiksi laitossarjoissa. Tämä on kiistaton tosiasia.

Methodos ja *diadikasía*

Aristotelien ritteilyllä on metodisia seurauksia. Kreikan sana *methodos* (=meta odos; ”tie (odos) jota pitkin pääsee tavoitteeseen” tai ”tapa tavalla tietoa”; *methodos poleisthai* = ”harjoittaa kyselemistä”; josta sittemmin seuraa tutkielma; *methodos ehein* = ”noudattaa suunnitelmaa, metodologia”) (ks. Liddell & Scott 1989) on aikamme tieteellisessä keskustelussa saanut *poson*-pohjaisen konnotaation tarkoittaen pääasiallisesti (luonnon)tieteellistä mittaamista ja ns. tutkimustekniikan soveltamista. Tämän käsityksen mukaan totuus on saavutettavissa (ainoastaan) noudattamalla (ihanne)metodia eli tieteellistä sääntöä, jonka mukaan mittaaminen aikaisempia malleja, esimerkkejä ja paradigmoja soveltaen tulee olla täysin riippumaton havainnoijasta/tutkijasta. Tulokset tule voida verifioida objektiivisin kriteerein ja ilmaista tietyllä kaavalla tai lailla, mieluiten matemaattisesti tai matemaattisin kuvioin. Ihannetavoite on eksaktien tieteiden täsmällisyys, joka on ajasta ja paikasta riippumaton. Malliesimerkki tässä suhteessa on tietenkin matematiikka. ”Totuus” on tässä yhteydessä merkityksessä ”metodinen totuus”. Tiede yhdistetään nykyään yhä enenevässä määrin myös teknologiaan. Jotkut jopa katsovat näiden olevan yksi ja sama asia.

Kreikan *methodos* -sanan merkitykset eivät kuitenkaan aseta tällaisia rajoituksia

käsitteelle metodi. Päinvastoin, se viittaa yleisellä tasolla tiehen jota pitkin pääsee määriteltävään tavoitteeseen. Kuten Aristoteles aivan oikein havaitsi, ei ole vain yhdenlaista tietoa, vaan tieto laadusta on erilainen kuin tietä määräävä. Tästä syystä näiden tutkiminenkin edellyttää erilaista tarkastelutapaa ja erilaista kykyä.

Humanistisissa- ja yhteiskuntatieteissä metodinen eteneminen tietä pitkin määriteltävään tavoitteeseen on sekin vaiheittainen, mutta jokainen siirtyminen vaiheesta toiseen edellyttää tutkijan oivaltamista ja ymmärtämistä. Navigoiminen on havainnollisin esimerkki. Purjelaivaa ohjaava kapteeni ei koskaan purjehdi täsmälleen samaa reittiä, koska hänen on huomioitava tuulen suuntaa, veden virtaa ja monia muita seikkoja, jotka ovat sidoksissa aikaan ja paikkaan. *Navigare necesse est*. Tavoitteeseen pääsemisen edellytys on kokemus merellä liikkumisesta. Kokemus tässä yhteydessä ei tarkoita elämyksellistä kokemusta (*Erlebnis*), jonka kuka tahansa voi kokea purjehtimalla toisen kyydissä, vaan käytännön tietopohjaista kokemusta (*Erfahrung*), jota voi saada vain olemalla kapteeni. Tämä takaa sen laadun (*poion*), että purjelaiva tai lentokone tulee ehjänä perille.

Tämä humanististen ja yhteiskuntatieteiden tutkimuksellinen erityisyys tulee parhaiten esiin kreikan sanassa *diadikasia*, joka viittaa arvostelukykyä (*diakrisis*) omaavaan, eli kriisin läpi ohjaajaksi sopivaan, henkilöön. Menetelmällisyyden onnistunut käyttäminen uuden tiedon hankinnassa edellyttää juuri arvostelu- ja erittelykykyä. *Diadikasia* on prosessi, jossa aineiston ja metodin välillä on dialektinen suhde, eli vuorovaikutus. Eteneminen ei koskaan ole mekaaninen, vaan prosessin jokaisessa vaiheessa tarvitaan oivaltamista ja arvostelukykyä (*diakrisis*) laadulliseen "oikeaan osumiseen". Tähän ei ole olemassa mitään metodia, vaan kaikki riippuu ymmärtämisestä. Uskontotieteessä "vieraan" uskonnon tutkiminen kentällä on oivallinen tapa lisätä ymmärtämistä, sillä vieraat käsitteet eivät aukene pelkästään sanakirjojen avulla. Ymmärtämisen edellytyksenä on paikanpäällä hankittu riittävä historian, kulttuurin ja kielen tuntemus.

Esimerkki buddhalaisesta käytännöstä

Buddhalaisuustutkimuksen oppihistoriaa voitaisiin hyvällä syyllä hieman leikkilisesti luonnehtia "sinnepäin osumisen historiaksi", sillä se sisältää niin runsaasti epätäsmällisiä käännoiksiä buddhalaisista käsitteistä ja termeistä. Poimin vain yhden esimerkin.

"Pindapata (Pali: 'alms-round'). The Buddhist monastic practice of going daily for alms, which entails going **begging** food from door to door every morning at about ten o'clock - a Buddhist monk must take his only meal of the day before noon." (lihavointi Gothóni)

Minkä käsityksen lukija saa ruunkeruukierroksesta lainatun selityksen perusteella? Sanat 'almu' ja 'kerjääminen' viittaavat selvästi Lähi-Idän uskontomaailmaan ja erityisesti kristilliseen kulttuuriin. Merkitseehän 'almu' armeliaisuudesta annettava vähäinen avustus. Ilmaisut kuten "anoa armaa" ja "antaa almuja" vievät ajatuksemme melko kauas sitä mistä *pindapatassa* faktisesti on kyse. Kirjaimellisesti *pinda* tarkoittaa 'ruoka'- tai 'eväsnyyttiä'; *pata* taas viittaa "pois heittämiseen" tai "erikseen laittamiseen", erityisesti buddhalaisten maallikkojen tapaan panna erikseen munkille tarkoitettua ruokaa. *Patta* merkitsee munkin »kulhoa» (PED 1972). Kuten huomaamme paalinkielessä ei milloinkaan puhuta almuista. Tulkinta 'almukulho' ja 'almukierros' ovat siis länsimaisten tutkijoiden sananvalintoja. He ovat ottaneet käyttöön länsimaaisia käsityksiä sisältäviä sanoja pyrkien näin kommunikoimaan lukijoittensa kanssa ymmärrettävästi, mutta sananvalinnoillaan osuneet vain sinnepäin buddhalaisen elämäntavan ja käytännön ymmärtämisen suhteen. Termit eivät vastaa sitä todellisuutta jota ne kuvaavat. Oikeaan osuvan sananvalinnan edellytys on näin ollen perehtyminen historiaan, kulttuuriin ja sen kieleen, sillä ymmärtäminen on historiaan (aikaan ja paikkaan) sidottu "kielellinen tapahtuma" (*Gadamer* 1986, I, 301-310; 478). *Pindapata* -sanan historiallinen konteksti on selvä. Jo ennen Buddhan elinäkää Intiassa eli ns. vaeltavia askeetteja, jotka olivat siirtyneen kodista kodittomuuteen saavuttaakseen valaistumisen eli päästäkseen pois jälleensyntymisen kierrosta. Näiden maailmasta luopuneiden vaeltavien askeettien hengellistä etsintää maallikot tukivat antamalla ruokaa, jonka vastineeksi heille tarjoutui mahdollisuus keskustella askeettien kanssa perehtyen näin heidän viisauteen. Tämä symbioottinen sopimus oli arkinen käytäntö jo ennen Buddhan aikaa ja se on jatkunut meidän päivimme saakka kaikissa buddhalaisissa maissa.

Käytännön opillinen perusta on, ettei buddhalainen munkki saa (periaatteessa) ottaa mitään mitä hänelle ei ole annettu, jotta hänellä ei syntyisi himo esimerkiksi jotakin tiettyä ruokaa kohtaan. Tämä halu loitontaisi häntä valaistumisen mahdollisuudesta. Valaistumisen polkua kulkeva munkki tarjoaa buddhalaisen perinteen opin mukaan maallikolle mahdollisuuden taitavan teon tekemiseen, esimerkiksi ruuan antamiseen. Antaminen on maallikon hengellisiä ansioita kartuttavaa. Parhaimmassa tapauksessa taitavista teoista koituvat ansiot mahdollistavat paremman jälleensyntymisen. Kuten lukija huomaa, kyse ei ole mistään almuista eikä kerjäämisestä, vaan *pindapata* on vain eräs tämän symbioottisen sopimuksen käytäntö. Niitä on muitakin, mutta tämä esimerkki riittänee tässä yhteydessä.

Itseään korjaavan tieteen perusedellytykset

Tieteestä on monia vääriäkäsityksiä. Tavallisin on tieteen yksioikoinen yhdistäminen ja samaistaminen tietoon. Tarkkaan ottaen tiede ei kuitenkaan liity tietoon merkityksessä tietokeskus tai karttuva tietopankki, vaan luonteenomaisesti etenkin humanistisille ja yhteiskuntatieteille on ennen kaikkea annettu tiedon eli selityksiä välittävien sananvalintojen ja käsitteiden *kyseenalaistaminen ja uudelleenarvioiminen*. Tämä on näiden tutkimusperinteiden välttämätön lähtökohta. Jokainen sukupolvi joutuu nimittäin uudestaan omaksumaan kielen ja kulttuurin sekä omasta ajastaan käsin uudelleen arvioimaan perinteensä sanalliset tulkinnat. Jokainen meistä syntyy kieli- ja kulttuuriperinteeseen, joka koko ajan, joskin hitaasti, muuttuu samalla

kun me päivä päivältä vanhenemme ja kartutamme käytännön elämäkokemuksia. Jokaisella on myös jatkuvasti hieman ongelmallinen suhde sekä perinteeseen että omiin elämän kokemuksiin. Tästä ristiriidasta alkaa tulkinta ja uudelleen arvioiminen. Olen Charles Sanders Peircean ja Ilkka Niiniluodon kanssa samaa mieltä siitä, että tiede on "itseään korjaava prosessi", minkä tulkitsen siten, että niin kuin navigoiminen on merellä välttämätön, niin myös arvostelukyvyyn viljeleminen on laadullisen tutkimuksen tae. Itseään korjaavan tieteen perusedellytyksiä ovat:

(1) Akateeminen uteliaisuus ja epäily (*academicorum dubitatio*). Akateeminen viittaa Peircea ja Niiniluotoa mukailen järjestelmälliseen, sosiaalisesti organisoituun tiedon ja ymmärtämisen etsimiseen, hankkimiseen, tallentamiseen ja välittämiseen. Se on sopimuksenvaraista toimintaa. Tutkijat päättävät käsitteiden merkityksen, käytön ja tulkinnan. Lisäksi se on avoin järjestelmä jatkuvana ja muuttuvana prosessina tavoitteenaan löytää tosiasioita ja asettaa ne järjestykseen selvästi määritellyin käsittein. Tämä prosessi on autonomista, julkista ja kansainvälistä. Sen perusominaisuus on juuri tuo itseään ilmaiseminen, arvioiminen ja korjaaminen, minkä oppihistoriakin selvästi osoittaa. Uteliaisuus ja epäily taas viittaa lapsen itsepintaiseen kyselemiseen eli kesyttämättömään tahtoon selvittää miten asianlaita "todella" on. Englantilaiset käyttävät tuosta ahdingosta valaisevaa ilmaisua "anxious to know". Uteliaisuuteen liittyy aina vääjäämätön kyseenalaistaminen, jonka pohjana on annettujen dogmaattisten käsitysten ja mestareina pidettyjen sanojen epäily, eli sitoutumattomuus. Luther, jonka herkkä omantunnon ääni sanoi hänelle aneakaupassa olevan jotakin epäilyttävää, on tästä hyvä esimerkki. Juuri tuo epäily, *dubitatio*, osoittaa ettei tiede ole tiedon kääntämistä ja välittämistä, vaan nimenomaan annettujen käsitysten kyseenalaistamista tiedeyhteisössä välitettyjen periaatteiden mukaan, johon kuuluu:

(2) Lopullisen kannanoton avoimeksi jättäminen (*suspensio assensionis*). Tämän alunperin juridisen periaatteen tarkoituksena lienee kiistanalaisissa tapauksissa ollut välttää lopullisen tuomion langettamista, ennen kuin asiaa on pohdittu kaikenpuolisesti. Tieteessä tämä ominaisuus olla yhtymättä annettuihin käsityksiin on kaiken varteenotettavan tutkimuksen perusedellytys, jotta puolueettomasti voisi harjoittaa järjestelmällistä ja säännöllistä

3) Arvostelukyvyyn viljelemistä (*cultus discretionis*). Tällä tarkoitan kielitajua vastaavanlaisen erottelutajun terävöittämistä. Kyse on intellektuaalisesta kyvystä erottaa olennainen epäolennaisesta, laadullinen tutkimus muusta tutkimuksesta tai tieteellistä ajattelua edistävä tutkimus ajattelua kopioivasta ja kahlitsevasta tutkimuksesta. Tämä kyky on tärkeä erityisesti nykyään kun tieteellistä tekstiä tuotetaan ennätysmäisesti. Mutta arvostelukykyä tarvitaan myös esimerkiksi asiantuntijalausuntojen kirjoittamisessa, joissa usein päätetään kokonaisen tieteenalan suunnasta vuosikymmeniksi eteenpäin. Tällöin on erityisen tärkeä irrottautua kuppikunta-ajattelusta ja kaikenpuolisen pohdinnan jälkeen koko arvioinnin voimalla selvästi osoittaa mistä on kyse.

Minä-keskeisyyden murtamisen välttämättömyys

Filosofisen hermeneutiikan keskeisimpiä saavutuksia on hermeneuttisen totuuskokemuksen selvittäminen ja sen vapauttaminen eksaktisten tieteiden metodista kahleesta eli väitteestä, että totuus on aina sidoksissa tieteelliseen metodiin. Se jatkaa ja täsmentää Martin Heideggerin näkemystä, jonka mukaan nk. uuskanttilainen teoreettinen lähestymistapa (ennalta)määrää historiallisen elämän tulkinnan käsittein, jonka seurauksesta historiallisen elämän kokemukset redusoituvat abstraktioiksi. Modernin tieteen teoreettisen suuntautumisen epäonnistuminen johtuu hänen mukaan juuri sen abstraktin käsitteellisen kielen kykenemättömyydestä artikuloida osuvasti historiallisen elämän faktista olemista, jonka sisällös on elämän kokemuksen "faktisuudessa" (*Faktizität*) eli todellisuudessa (Gadamer 1995, 111-24). Humanistien kiusaus on kahden viimeisen vuosisadan aikana ollut langeta luonnontieteiden metodinormien omaksuamiseen kuvitellen näin löytyvän yleispäteviä lakeja ja toistuvia säännönmukaisuuksia myös historiassa. Eräänä motiivina on ollut päästä eroon eksakteja tieteitä kohtaan koetusta alemmuudentunteesta. Toisena vaikuttimena on ollut tutkimusrahoituksen takaaminen. Rahoittajat ovat nimittäin kautta aikojen suhtautuneet suopeammin *metodi* kuin *hermeneutiikka* sanan käyttöön. Niinpä meilläkin 1970-luvun lopulla ryhdyttiin pitämään erikseen metodikursseja eri humanistialoilla, joiden tarkoituksena oli opastaa opiskelijoita tieteen tekemisen menetelmällisiin tapoihin. Siitä lähtien aineiston ja metodin esittely on ollut itsestään selvää sekä opinnäytetöissä että apuraha-anomuksissa. Aineiston dokumentoinnissa ei käsitteäkseni ole ollut suurempia ongelmia, mutta metodin esittelyssä on ollut paljon parantamisen varaa, jopa väitöskirjoissa. Syy tähän on sekin selvä. Humanistisissa tieteissä metodi sanaa käytetään mitä moninaisimmissa merkityksissä ja useimmiten sen harhakuvitelman sisäistämänä että humanistisen tutkimuksen metodit olisivat luonnontieteiden metodien kaltaisia takeita täsmällisyydestä. Käsitteiden käyttö ei sinänsä tee tulkintaa sen täsmälliseksi eikä lähestymistavan otsikoiminen metodiksi tee tutkielmaa sen tieteellisemmäksi. Humanistisen tutkimuksen erityisyys on siinä, että tutkija on aina inhimillisyydestään johtuen itse tutkimuksensa pääinstrumentti. Tämä ei tarkoita, että tutkija välttämättä olisi subjektiivinen, mutta kylläkin sitä, ettei totaalinen objektiivisuus ole mahdollista eikä edes toivottavaa. Humanistisen tutkimuksen pääongelma ei nimittäin ole sen subjektiivisuudessa, vaan sen minä-keskeisyydessä ja sen myötä ennakkokäsityksissä ja ennakkoluuloissa. Jokainen tutkija lähestyy aina tutkimuskohdettaan esiyymmärryksestään käsin. Hänen lähtökohtansa on väistämättä siinä perinteessä ja arvomaailmassa johon hän on syntynyt. Se on hänen rajoitettu »horisonttinsa» eli henkinen näköpiirinsä tai käsityskykynsä. Tämä määrää ja rajoittaa myös ymmärrystä. Humanistinen tutkimus on näistä seikoista johtuen aina kahden ymmärtämishorisontin, tulkitsijan ja tulkittavan kohteen, runon, kulttuurin tai uskonnon kohtaamistapahtuma. Tulkinta syntyy näiden kahden horisontin sulautumisessa (*Horizontverschmelzung*), joka Gadamerin mukaan on "kielellinen tapahtuma". Minä-keskeisyytemme murtaa ne ihmiset joiden kanssa me keskustelemme, sillä heidän vuoropuhelussaan on se jota me pyrimme ymmärtämään. Tässä tapahtumassa olennaisinta on onnistua tavoittamaan ja säilyttämään tulkinnassa ja sananvalinnassa eli ymmärtämisessä »toisen ihmisen toisenlaisuus» (Gadamer 1986, II, 5-9. Schmidt 2000, 359). Toisenlaisuuden kunnioittaminen on filosofisen hermeneutiikan ymmärtämisproblematiikan eettinen päämäärä ihmiskunnan hyvinvointia silmälläpitäen. Ninian Smartin lempilause oli intiaanien sananparsi: "Älä koskaan tuomitse ketään ennen kuin olet kulkenut mailin hänen mokkasiineissaan". Ymmärtäminen eli *Verstehen*, jonka kirjaimellinen merkitys on *davor stehen* eli henkilökohtaisesti seistä jonkun tosiasian edessä, viittaa juuri Smartin

käytännön kokemukseen Vasta pyhiinvaeltajan mokkasiineissa kuljettuamme ymmärrämme mistä pyhiinvaelluksessa on kyse! Filosofinen hermeneutiikka ei siis ole humanististen tieteiden metodioppi. Päinvastoin, se on perusoivallus (*Grundeinsicht*) sen suhteen mitä ajattelu ja tunne ylipäänsä *merkitsee* ihmiselle hänen jokapäiväisessä elämässään, jopa silloin kun hän työskentelee tieteellisellä metodilla (*Gadamer* 1997, 104). Oli aineiston keräämisen, tallentamisen ja systematisoinnin tekniikka tai metodi mikä tahansa, aineiston tulkinnan »oikeaan osuimen» riippuu ymmärtämisestä, johon ei ole metodia, vaan jonka edellytyksenä on valmius ja tahto sallia minä-keskeisyyden murtuminen. Vieraiden kulttuurien ja uskontojen tutkimisessa henkilökohtainen kenttätyö on juuri asettumista "toisten mokkasiineihin" (*davor stehen*) ja sen kautta altistua ymmärtämistäpahtuman kielelliseen tapahtumiseen.

KIRJALLISUUTTA

Aristoteles (1994): *Kategoriat*. Tulkinnasta. Suom. ja selitykset laat. Lauri Carlson. Jyväskylä: Gaudeamus. (Classica-sarja. Teokset I).

Gadamer, Hans-Georg (1986): Hermeneutik I-II. Teoksessa *Gesammelte Werke*, 1-2. Tübingen: Mohr

Gadamer, Hans-Georg (1997): "Vom Wort zum Begriff". Teoksessa *Gadamer Lesebuch*, s. 100-110., hrsg. von J. Grondin. Tübingen: Mohr. Grondin, Jean (1999): "Understanding as Dialogue: Gadamer". Teoksessa *The Edinburgh Encyclopedia of Continental Philosophy*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Liddell & Scott (1989): *Greek-English Lexicon*, ed. Liddell & Scott. Oxford: Clarendon Press.

Grondin, Jean (1994): *Introduction to Philosophical Hermeneutics*. New Haven and London: Yale University Press.

Macmillan Dictionary of Religion (1994), ed. by M. Pye. London: Macmillan.

PED (1972): *The Pali Text Society's Pali English Dictionary*, ed. by T.W. Rhys Davids and William Stede.

London and Boston: Routledge & Kegan Paul. Rorty, Richard (2000): "Being that can be understood is language. Richard Rorty on H-G. Gadamer". *London Review of Books*, 16, March 2000.

Schmidt, Lawrence K. (2000): "Respecting others: The hermeneutic virtue". *Continental Philosophy Review* 33, 359-79)

Kirjoittaja on uskontotieteen professori Helsingin yliopistossa ja dosentti Åbo Akademiassa.

rene.gothoni@helsinki.fi

